

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський інститут економіки і туризму

**РОЗВИТОК ЕТНОТУРИЗМУ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених*

(2–3 березня 2011 р.)

Львів
2011

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський інститут економіки і туризму

ББК 75.81

Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : [Текст] : зб. матер.
Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2–3 березня 2011 р.)
/ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. — Львів : ЛПЕТ, 2011. — 426 с. — 300 пр. — ISBN 978-966-2400-12-0.

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених висвітлюються проблемні питання пов'язані з теоретичним осмисленням концептуальних засад етнічного туризму та визначенням його місця у структурі видів туризму. Комплексно статті учасників конференції окреслюють сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку етнотуризму в Україні, визначають пріоритетні складові етнічного потенціалу в розвитку гастрономічного туризму, формуванні анімаційних програм і сувенірних брендів держави.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, фахівців сфери туризму, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів.

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Львівський інститут економіки і туризму:

- науковий відділ;
- кафедра соціально-гуманітарних дисциплін.

Львівська асоціація розвитку туризму

УПОРЯДНИКИ:

Бочан І. О. — ректор ЛПЕТ, д. е. н., професор, голова оргкомітету;

Муравська С. В. — керівник наукового відділу, к. і. н.;

Цимбала О. С. — завідувач музейного комплексу;

Василишин Т. М. — літературний редактор

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 3 від 26.01.11)

ISBN 978-966-2400-12-0

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2011
© Автори статей, 2011

ЗМІСТ

<i>Бочан І. О.</i> Вступне слово про етнотуризм	9
<i>Берест Р. Я.</i> Етнокультурні особливості українського Прикарпаття: проблеми та перспективи розвитку етнотуризму	12
<i>Дідович І. І., Дідович А. П.</i> Використання етнотуризму як один із факторів підвищення конкурентоспроможності українських туристичних компаній на міжнародному туристичному ринку	18
<i>Шикеринець В. В.</i> Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні)	22
<i>Петранівський В. Л., Лисик А. С.</i> Етнокультурний і етнофестивальний туризм: теорія і практика	28
Секція 1. РОЗВИТОК ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ	
<i>Матвійчук Т. Д.</i> Туризм як соціальне явище: теоретичні межі та практичні орієнтири	42
<i>Ворончак І. О.</i> Сталій розвиток вітчизняного туризму: актуальність, проблеми та перспективи	45
<i>Гулич І. І., Шикеринець В. В.</i> Зарубіжний досвід розвитку етнотуризму та можливості його застосування в Україні (на прикладі Франції)	52
<i>Бейдик О. О., Грешнякова Т. В.</i> Культура як складова туристського країнознавства	57
<i>Шандор Ф. Ф., Шериун К.</i> Культурний туризм як ефективний спосіб управління етноспадщиною визначеної території	62
<i>Муравська С. В.</i> Етнічний туризм: до проблеми визначення терміну	70
<i>Обозний В. В.</i> Соціально-економічні передумови розвитку етнотуризму у сільських регіонах України	75
<i>Дарчук В. Г.</i> Проблеми та перспективи розвитку зеленого (сільського) туризму на етнічних територіях України	78
<i>Чоренька Н. В.</i> Аспекти розвитку етнотуризму в містах	84
<i>Абрашкевічуте Т. О.</i> Соціально-економічні передумови розвитку етнотуризму в Автономній Республіці Крим	88
<i>Дарчук В. Г., Ковальова М. Г., Дейнеко К. І.</i> Перспективи розвитку зеленого сільського туризму на етнічних територіях кримських татар	95

Стельмах О. А., Лупач А. А. Перспективи розвитку спортивного туризму на етнічних територіях АР Криму	99
Редько В. Є. Перспективи розвитку етнічного туризму в Донецькій області	104
Перебийніс М. Г., Мудранинець А. С. Скандени — музеї просто неба	108
Залавская С. В. Розвиток промислового туризму в Донецькій області	114
Панасюк В. В. Передумови розвитку етнотуризму в Тернопільській області	119
Кібіч А. Д. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму на Гуцульщині	123
Філюк С. Туристсько-рекреаційні можливості Гуцульщини для розвитку етнотуризму	128
Гурова Д. Д. Етнотуризм в Запорізькому регіоні	135
Патлах І. М. Етнокультурний туризм в Запорізькому регіоні: проблеми та перспективи	140
Сажнева Н. М., Арсененко І. А. Організація та розвиток етнографічної туристсько-екскурсійної діяльності в Запорізькому регіоні	148
Коленда Н. В. Особливості розвитку етнотуризму у Волинській області	154
Шевчук К. В., Колодич Ю. М. Розвиток етнотуризму на Поліссі	158
Чередниченко А. А. Соціально-економічні передумови та можливості розвитку етнотуризму Слобожанщини	163
Подвірна Х. С. Соціально-економічні передумови розвитку етнотуризму у Львівській області	168
Дяк І. В., Кучинська І. В., Любинець І. П. Роль природоохоронних територій у розвитку етнотуризму (на прикладі Яворівського національного природного парку)	174
Явкін В. Г., Морар А. В. Просторовий розподіл цінних пропозицій на землю в потенціалі рекреації Чернівецької області	180
Волошин І. М., Вачко А. Р., Лагодюк О. Д., Федорович Ю. В. Туристично-етнічні ресурси репрезентативних територій України	185
Бочан І. О., Цимбалюк М. Ф. Етнічний туризм у сільській місцевості та шляхи його розвитку	195
Смикова М. О. Підвищення іміджу українського етнотуризму на міжнародній арені	200

Бачинська І. І., Шикеринець В. В. Етнокультурний потенціал як один з чинників розвитку туристичного регіону	204
Грабовенська С. П. Економічний аналіз туристичних потоків в період етнофестивалів	210
Бегей О. І. Культура як чинник розвитку регіонального туризму	214
Булик Н. М. Історичні пам'ятки Галича та його околиць у дослідженнях львівських археологів ХІХ — початку ХХ ст.	221
Гасюк Г. Г., Стоколос-Ворончук О. О. Літературно-краєзнавчі мотиви топонімів та антропонімів у творчості І. Франка	227
Фішева В. С., Побігун О. В. Український національний одяг як джерело вивчення етнічної історії	236
Юнко М. М., Бойко Л. В. Звичаї та обряди вшанування культу Святої Катерини в українській та європейській традиціях	244
Секція 2. ВИКОРИСТАННЯ ЕТНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ОРГАНІЗАЦІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ТА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ	
Смикова М. О., Дворська А. М., Скотаренко А. В. Проблеми розробки етнотурів українськими туристичними підприємствами та шляхи їх вирішення	249
Бейдик О. О., Новосад Н. О. Територіальна концентрація закладів обслуговування в'їзних туристів	254
Тараненко О. О. Розвиток національного гастрономічного туризму на прикладі країн Європи	261
Смикова М. О., Ліхобабіна Д. М., Мухіна М. Г. Використання світового досвіду щодо розвитку гастрономічного туризму в Україні	266
Смикова М. О., Рубік В. В., Фенько Є. М. Гастрономічний туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку	271
Панасюк К. А., Федосова Х. О., Ткач Л. В. Визначення перспективних гастрономічних маршрутів в Україні	276
Мулик Т. І., Івашків Л. Я. Виникнення і розвиток кулінарного туризму на Закарпатті	280
Шибанова А. М., Ільчишин Н. Б. Якість та натуральність харчової продукції — основні складові успіху українського гастрономічного туризму	285

Сусол Н. Я. Автентичні технології українських національних страв — як поліфункціональний чинник розвитку кулінарного туризму	292
Мендусь Ю. О. Медові свята та фестивалі в контексті розвитку гастрономічного туризму	297
Галій С. В., Івашків Л. Я. Гастрономічний туризм, як один із способів пізнання національних традицій міста Львова	301
Жолинська Г. М. Карпатська бринза — перспективний бренд у просуванні етнографічного туризму в Україні	306
Виноградова О. В., Целовальник О. В. Використання закордонного досвіду створення анімаційних програм в українському етнотуризмі	310
Григова О. В. Формування анімаційних програм в етнотуризмі для підвищення інтересу до окремих регіонів України	314
Касинець О. В. Роль анімаційних програм в подальшому розвитку етнотуризму на прикладі Закарпаття	317
Заставецька Л. Б., Дударчук К. Д. Розвиток фестивального туризму для вивчення етнографічних особливостей населення	323
Коропецька М., Коробейникова Я. Фестивалі на Прикарпатті як осередки етнотуризму	327
Бучко Ж. І. Фестивалі Карпатського регіону як чинник розвитку етнотуризму	332
Мурава Ю. І. Особливості використання етностилів в організації рекреаційних комплексів	337
Осипчук М. Д. Розвиток готельної індустрії як важливої складової туристичного потенціалу країн ЦСЄ	342
Матушко М. С. Аналіз системи хостелів в Україні і світі	347
Панасюк К. А., Зайцева Г. О. Використання зарубіжного досвіду щодо формування сувенірних брендів	353
Комарова І. О. Майстер-клас народних ремесел України як засіб заохочення туристів	357
Пиж О. Р. Художні промисли сучасної України як складова розвитку етнотуризму	362
Зварич Г., Луців Н. В. Проблеми і перспективи виробництва товарів народних художніх промислів в контексті розвитку етнотуризму в Україні	367
Андрушко О. І., Павлишин М. Л. Косівська різьба по дереву як візитна картка краю	373

Буйна М. І., Гуцак О. М. Українська вишивка як бренд в етнотуризмі	379
Цимбала О. С. Гуцульський килим: історична ретроспектива	382
Озимок Г. В., Константюк О., Нізельський А. Вироби з кераміки в етнотуризмі краю	389
Івашко Ю. П. Етнографічна підготовка майбутніх ремісничих кадрів для потреб туристичного бізнесу	392
Вчєрашня А. М. Шкільні етнографічні музеї Криворіжжя, як потенційні об'єкти туризму	396
Парійчук К. Р., Надич О. М. Барокова скульптура як один із туристичних трендів Львова	401
Домище-Медяник А. А. Концептуальні основи формування стратегії розвитку дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів	404
Овсяннікова К. С., Риченко В. В., Смирнов І. Г. Польські некрополі в етнографічному туризмі	412
Белікова М. В., Зацепіна Н. О. Менонітський етнічний туристський продукт: досвід та практика	417
Резолюція Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи» (2–3 березня 2011 р., м. Львів, Україна)	424

Буйна М. І., Huschak O. M.

UKRAINIAN EMBROIDERY AS A BRAND IN THE ETHNIC TOURISM

Embroidery as type of decorative uzhitkovogo art and brand in the ethnic tourism is considered. Embroidery kinds and types, which are characteristic for the separate regions of Ukraine, are also described.

Key words: embroidery, pattern, fabric, embroidery machines, coloring.

УДК 745.52(477.85/.87)

Цимбала О. С.

Львівський інститут економіки і туризму

ГУЦУЛЬСЬКИЙ КИЛИМ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

У статті окреслено історію та етапи еволюції українського килиму. Проаналізовано наукові дослідження, присвячені характеристиці форми й техніки виготовлення килиму, основним епіцентрам поширення цього промислу на українських землях, шляхам відродження давніх килимарських традицій на межі XIX–XX ст. Виокремлено діяльність спілки «Гуцульське Мистецтво», яка посіла особливе місце у справі ренесансу та популяризації правдивого українського килиму.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, ткацтво, килимарство, килим, ліжник, «Гуцульське Мистецтво».

На сучасному етапі становлення нашої держави важливим моментом є потреба формування туристичного іміджу, який виступає визначальним чинником зростання інтересу та зацікавлення серед іноземних туристів Україною. Невід’ємною складовою цього процесу є необхідність творення сувенірних брендів, роль яких справедливо можуть виконувати етнічні вироби народних умільців. Проте слід зазначити, що декоративно-прикладне мистецтво має довгу історію, впродовж якої його зразки неодноразово модифікувалися та видозмінювалися, а в силу різних причин — набирали нових форм і рис. Чимало викривлень у народне мистецтво, зокрема і в килимарство, привнесла радянська епоха: деформація культурно-мистецького середовища, атеїстична ідеологія й інтернаціональна пропаганда спричинилися до руйнування народної творчості та нівелювання символіки, нищення етнонаціональної самобутності [17, с. 11]. Тому сучасні вироби дуже часто не відповідають первісному смислово навантаженню, залишаючись лише блідою копією справді цінних мистецьких витворів. А як наслідок — їх сучасні форма, техніка і матеріали виготовлення потребують історичного переосмислення, відродження автентичних зразків із врахуванням реалій сьогодення.

Одне з провідних місць в українському декоративному мистецтві відводиться килимарству. Адже килим — це справді особливий мистецький витвір, у

якому гармонія і довершеність створюються завдяки поєднанню матеріалів, техніки виготовлення та етнічних орнаментальних форм. Історія та еволюція українського килиму привертала увагу багатьох дослідників і митців. Цьому питанню присвятили свої розвідки Володимир Гнатюк [18, с. 132], Данило Щербаківський [3, с. 245–269], Володимир Пещанський [19], Адам Жук [11], Яким Запаско [12] та інші. У дослідженнях вчені аргументовано зафіксували історію українського килиму, його символічне значення та побутове застосування. В умовах сучасної масової глобалізованої культури гостро стоїть питання збереження мистецької вартості виробів народного мистецтва та підтримки основних осередків виготовлення автентичної продукції. Тому, вважаємо за доцільне, необхідність звернення до кращих традицій килимарського мистецтва, які зафіксовані у джерелах та можуть послужити добрим зразком відродження українського килиму.

Особливо цікавими нам видалися публікації галицького вченого Миколи Голубця (1891–1942), краєзнавця та мистецтвознавця, активного громадського діяча, якого ніколи не залишала байдужою багатогранна історія рідного народу. Не випадково у його науковій спадщині знаходимо кілька розвідок, присвячених історії та еволюції українського килимарства, дослідженню ужиткового та мистецького значення килиму в сучасний йому міжвоєнний період. Закономірно, що студіюючи питання історії килимарства, М. Голубець звернувся до східної культури, зокрема до досконалої мистецької вартості перських килимів. Аналізуючи захоплення вітчизняної і світової громадськості цими виробами, дослідник виокремив цінність саме українського килиму. Він погодився з думкою польського вченого Стефана Шумана про те, що самобутня краса українського килиму, його орнаментальна та кольорова композиція є ближчими і більш зрозумілими західній культурі ніж тканини азійських народів [20, с. 8–12]. М. Голубець не заперечив запозичення декоративних ідей у східних сусідів, але й наголосив на мистецьких досягненнях українського килимарства в минулому й великі можливості розвитку у майбутньому [9, с. 4]. Український килим, як українську пісню і дерев’яну архітектуру, вважав найяскравішими виявами самобутньої творчості свого народу [7, с. 8].

Звертаючись до археологічних, етнологічних та писемних джерел, дослідник вивів основні віхи еволюції українського килиму від найдавніших часів, проаналізував особливості його формування та поліфункціонального застосування. Демонструючи розмаїття килимів, М. Голубець виділив найпоширеніші за способом використання. Серед них назвав «ліжники» (використовували як постіль), «полавочки» (використовували як покривала) та «коври» (служили для декорації стін і долівок) [9, с. 8]. Окремо виділив килими, які мали обрядове значення: «весільні», на них вінчалися, та «потрунники», якими покривали домовини [19, с. 7]. Акцентуючи на самобутності українського килимарства, дослідник справедливо зазначив, що відчутними були і впливи сусідніх народів, зокрема — візантійські з півдня, азійські зі сходу та германські з півночі. При цьому наголосив, що килимарство було чуже для корінної Польщі та Московщини. Свою думку підсилював твердженням В. Пещанського, який вважав, що збереження килимарської продукції в народі, обумовлене розвитком скотарст-

ва, доказом чого вважав племена Середньої Азії, Персії, Кавказу, Балкан і українських гуцулів [19, с. 5]. А краї без виразного характеру дрібного скотарства ніколи не мали самостійних килимарських виробів, а користувалися привозними килимами, як предметами розкоші [9, с. 8].

Батьківщиною українського килиму М. Голубець назвав Полтавщину з суміжною смугою Харківщини й Київщини, південну частину Чернігівщини та Поділля по обидва боки Збруча, а також суміжну з Київщиною частину Волині. Дослідник дотримувався чіткої позиції, що до «зустрічі» з культурою Візантії килимарство на Україні мало свої окреслені форми, техніку виготовлення й кольорову гамму. Все ж взаємини Київської Русі з могутньою Візантією привнесли зміни у різні сфери життя суспільства, збагатилося і килимарство орнаментальними мотивами античної та східної культури. А подальша монгольська інвазія і відтак довготривале співжиття з монгольськими ордами, вплинуло на остаточне оформлення українського килимарства, в якому перські і турецькі впливи посіли домінуюче місце. Так, переважно рослинні мотиви Персії закрипилися на Полтавщині, геометричні орнаменти Туреччини через Балкани поширилися на Поділлі й Галичині [19, с. 11], й лише Волинь і близька до неї смуга Київщини виявили більшу податливість на впливи західноєвропейського натуралізму. Помітними тут були мистецькі вподобання, що йшли з західної Європи через Польщу. Кристалізацію європейських зразків М. Голубець пояснив так: «там, де за ткацьким станком станув український килимар і польський замовець-поміщик», почав формуватися стиль так званих «панських» або «польських» килимів [9, с. 7]. Ось так, через поміщицькі двори і колонізацію міст західноєвропейським елементом, український килим повільно почав змінювати східний характер.

Зміна стилю не змусила довго чекати й зміни техніки виготовлення, коли український килим перейшов спершу у мануфактурне, а згодом у масове фабричне виготовлення. Кінець XVIII ст. — поч. XIX ст. М. Голубець назвав періодом занепаду самобутнього українського мистецького килиму, адже тоді, на його думку, змеханізоване килимарство перервало нитку природного органічного розвитку [13, с. 535; 15, с. 330]. Дослідник пояснив, що домотканий килим на відміну від фабричного, звичайно, виходив не таким акуратним в рисунку, був невитриманим у строгій послідовності кольорів, горбкуватим, з нерівною поверхнею, однак, при цьому мав реальну перевагу, бо був справжнім витвором людських рук. Його автором був мистець-самоук, що кожен свій новий килим трактував індивідуально і безпосередньо; а відтак - на тисячі старих килимів можна знайти десятки подібних, але двох ідентичних шукати марно [7, с. 6]. Як вважав автор, саме старий український килим, з вовни, мальованої природними рослинними фарбами, тканий гребінковою технікою дарував симфонію барв і ліній. Він не томив ока одноманітністю тла і шаблонною акуратністю узорів; «мінився» відтінками кольорів та гнучкою лінією орнаменту; його поверхня була швиляста, «ніжно пружкована», не затовчена і не заправована [7, с. 6]. Саме цим відрізнявся від однотипних фабричних зразків, які знівельовали його неповторність та мистецьку ідентичність.

Початком відродження українського килиму дослідник назвав кінець XIX — початок XX ст., коли відбулося зацікавлення і звернення до народного мистецтва

прогресивною художньою інтелігенцією та науковими колами. З метою збереження колосальної культурної спадщини організувалися етнографічні експедиції, які збирали та замальовували кращі зразки, зокрема і килимів. Створювалися спеціальні музеї, влаштовувалися виставки, що мали на меті ознайомити з витворами народних майстрів широке коло глядачів [10, с. 268]. Першою із таких спроб була фундація славної килимарні Владислава Федоровича у Вікні, що на Тернопільщині [4, с. 2; 1, с. 123]. Наступними стали килимарня Ханенків у Сленівці на Київщині під мистецьким проводом Василя Кричевського та килимарня Полтавського земства у Дехтярях поблизу Прилук [12, с. 34]. Їхні виробы здобули широку популярність і служили доброю справою відродження українського килима [19, с. 13; 13, с. 536].

Наступним етапом визнання мистецької вартості народних промыслів та їх популяризації стали промыслові і художні виставки, де килими зайняли поважне місце. Так, 1877 р. на Господарській виставці у Львові чи не вперше було презентовано українські килимові виробы широкому загалу. Господарська виставка 1884 р. у Тернополі, на думку М. Голубця, дала поштовх переможному походу подільському килиму, що «знаходився у стадії агонії». Адже тут силами братів Федоровичів було не просто «сухо» презентовано килими, але й привезено килимові кросна і запрошено останнього з «ткачів-могікан» Петра Кирика з Медині [16, с. 4]. Ще раз прославилися килимарські виробы 1887 р., коли на честь «високого гостя» — архикнязя Рудольфа у Тернополі влаштували етнографічну виставку — містечко стилізованих галицьких хат. Понад 100 килимів, більшість зі збірки Федоровичів та віконської мануфактури, відтворювали облаштування селянських домівок. А далі — кращі старі і нові примірники помандрували на захід до палат князя і австрійської родової аристократії. Ось так, за висловом М. Голубця, зародився західноукраїнський килимовий експорт [16, с. 4].

Осінь виставка 1887 р. у Кракові принесла справжній успіх. Польська преса високо оцінила презентовані зразки килимарства, яких було виставлено понад 500. Як наслідок — усі вільні примірники було продано, а мануфактура Федоровича у Вікні вперше «прогнулася» під тягарем замовлень. Тріумфом стала виставка у Відні 1890 р., на якій павільйон призначений для Галичини був зверху до долівки завішаний килимовими виробами. Слава українського килиму була підтверджена, а народолобна романтична праця Федоровичів — оплачена не лише морально. Віконська мануфактура і килимарська школа при ній мали чітку мету — відродити подільський килим в усьому багатстві його стародавньої орнаментики, техніки ткання і способу природного фарбування. Щоб досягнути блискучих успіхів в краю і закордоном, Федоровичі займалися не лише підприємницькою роботою. Їхня діяльність тісто перепліталася зі збиранням старих килимових узорів, відшукуванням майстрів ткацької справи, що і забезпечило сукупно славу українського килиму. Однак така популярність спричинилася до експлуатації цього промыслу чужим — польським та жидівським — капіталом, якому, звісно, були далеко незрозумілі культурницькі ідеали Федоровичів. Тому втримати марку українського килиму виявилось не так просто. Прагнучи скапіталізувати розбуджене зацікавлення

килимарством, чимало підприємців обрали найпростіший шлях, засипаючи краєвий і закордонний ринок безвартими кольоровими «фільцями», які не мали нічого спільного з мистецькими виробами і потонули у ярмарковій конкуренції. Тим часом у ході світової війни занепали провідні осередки відродженого килимарства (мануфактура Федоровичів), було знищено найкращі збірки старих килимів як у Галичині, так і на Подніпрров'ї [19, с. 7, 12]. Цілими залишилось хіба те, що опинилось у музеях, і те, що спритні «збирачі» встигли продати до закордонних збірок. А по війні, як підкреслив М. Голубець, з новою силою розпочалась «килимарська вакханалія неуків-підприємців» [9, с. 13], але разом з тим з'явилася і надія на повторне відродження автентичного українського килиму і створення умов його дальшого розвитку. Продовжити культурно-мистецькі традиції віконської мануфактури довелося килимарні «Гуцульське мистецтво» у Косові. М. Голубець неодноразово вдавався до популяризації робіт цієї організації, аргументовано вважаючи її вироби та економічну спроможність гідними уваги у Галичині.

Засновано спілку «Гуцульське мистецтво» 13 вересня 1922 р. з ініціативи Михайла Куриленка [2, с. 148–149]. Принципи діяльності цієї промислової спілки, як вважав М. Голубець, були далекими від «роблення інтересів» на українському килимарстві за всяку ціну» [9, с. 13]. В основу було покладено ідею відродження старого українського килиму на основі давніх килимарських традицій та досягнення високого мистецького рівня в умовах промислового виробництва [2, с. 148; 11, с. 73]. Дотримуючись окресленої мети килимаря поетапно реалізувала поставлені завдання, відкриваючи щораз нові можливості і перспективи. До 1928 р. «Гуцульське мистецтво» виготовляло звичайні косівські килими, користуючись кращими місцевими зразками і хімічно пофарбованою фабричною вовною. Однак з 1928 р. розпочались перші спроби прядіння вовни для промислового виробництва по селах Гуцульщини. Паралельно, наслідуючи традиції давньоукраїнської практики, діячі спілки поклали чимало зусиль на те, щоби відтворити рецептуру природного рослинного фарбування вовни [19, с. 8–10; 12, с. 18]. Для цього було застосовано понад 20 різних рослин (зокрема кору вільхи, яблуні, дуба, звіробій, лущиння цибулі, траву материнки тощо), відвари яких у найрізноманітніших співвідношеннях і комбінаціях надавали надзвичайно багату та ніжку кольорову гаму виробів.

Модерним зрушенням у роботі спілки М. Голубець вважав активну співпрацю з українськими мистцями, яка принесла нові віяння та нове прочитання старих мотивів. Заангажування мистців до килимарства дослідник вважав вимогою часу, оскільки сліпе копіювання навіть найкращих старих орнаментів не здатне забезпечити килимарському мистецтву майбутнє [14, с. 8]. Тому керівництво спілки замовило проекти килимів у відомих художників, таких як Павло Ковжун, Святослав Гординський, Микола Бутович, Роберт Лісовський, Василь Крижанівський, Петро Холодний (Молодший), сестри Олена та Ольга Кульчицькі, щоби ввести у виробництво справжні мистецькі витвори. Дотримуючись традиційних народних орнаментальних композицій, художники на власний манер інтерпретували їх самобутність, збільшивши при цьому розмаїття мотивів та форм. Ці килимові роботи вирізнялися вишуканістю та, здебільшого, стриманими пастельними тонами [10, с. 288]. Поміж інших, М. Голубець

виділив килими «Гетьманський», роботи Р. Лісовського, «Козак Мамай» М. Бутовича, «Квіти», «Деревця» П. Холодного та фігуральний гуцульський килим з кониками С. Гординського [14, с. 8; 7, с. 9–11], що були презентовані на виставці килимів «Гуцульського Мистецтва» у Львові в 1930, 1933 роках.

Новий етап у роботі «Гуцульського Мистецтва» дослідник окреслив з 1934 р., коли, незважаючи на «неекономічність», спілка впровадила у виробництво первісну т. зв. «гребінкову» техніку ткання. Саме з цим періодом автор пов'язав повноцінне відродження традицій старого килиму з точки зору форми і техніки виготовлення [9, с. 14]. Одночасно килимарня розширила географію українського килиму: крім зразків Гуцульщини та Поділля у сферу зацікавлення спілки потрапили зразки полтавського, київського та волинського килимарства. Новинкою було і розширення асортименту товарів, які в той час випускала спілка. З 1935 р. на ринку з'явилися «самоділи» — вовняна матерія, виготовлена людською рукою та пристосована для одягового і меблевого вжитку [9, с. 15]. Поява «самоділів» наслідувала традиції Англії та Франції, де такого типу тканини належали до найкращих і користувалися чималою популярністю. Поза килимами і самоділами продукувало «Гуцульське мистецтво» легкі килимові накидки на тапчани, теплі пухнасті ліжники, вишивки, підтримуючи одночасно народних умільців з декоративної кераміки та різьби по дереву [9, с. 16].

Будучи поціновувачем мистецтва, М. Голубець не опустив і економічної вагомості цієї спілки для благополуччя краю. На 1936 р. спілка охоплювала роботою близько 150 осіб, з яких 50 — зайнято у ткацтві килимів, 50 — у прядінні вовни, 30 — у зборі пригожого для фарбування зілля, а 20 — у вишиванні [9, с. 16]. Хоча на початок першого місяця існування «Гуцульське мистецтво» мало чотири верстати і стільки ж майстрів [2, с. 150]. Спілка мала добре налагоджену мережу збуту продукції не лише в Галичині, але й за кордоном. Зокрема, у Варшаві був відділ магазину, а товари відправлялися і до Швеції, Швейцарії та Америки. У вересні 1939 р. фактично було покладено край роботі «Гуцульського мистецтва», хоча її традиції гідні наслідування і сьогодні [10, с. 289].

Узагальнюючи, слід зазначити, що збереження мистецької вартості килимового виробу, дотримання самобутніх традицій та форм, нехай навіть у модерному оздобленні, підтримка народних промислів на належному рівні здатне забезпечити одночасно й економічний ріст краю, й збереження української ідентичності в сучасному світі. Підтвердженням цього є численні наукові дослідження, присвячені еволюції українського килиму. Особливою цінністю виділяються історичні розвідки М. Голубця, у яких поєдналися його краєзнавчий хист, історична об'єктивність, фаховість мистецтвознавця та патріотична свідомість при популяризації автентичних зразків народного мистецтва.

Література

1. Антонович С. А. Декоративно-прикладне мистецтво [Текст] : посібник для студ. пед. інститутів / С. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. — Л. : Світ, 1993. — 272 с. — ISBN 5-11-000863-9.
2. Богатчук О. Діяльність спілки «Гуцульське мистецтво» у Косові у 20–30 роки ХХ століття // Літературно-мистецький альманах «Алкос». — 2005. — № 2–3. — С. 148–155.

3. Верменич Я. Життя і смерть Данила Щербаківського // Український історичний збірник. — 1997. — № 1. — С. 245–269.
4. Відродження українського килиму: (Промова ред. М. Голубця, виголошена дня 15-го травня ц. р. на відкритті виставки килимів «Гуцульського Мистецтва» в салях Промислового Музею у Львові) // Новий час. — 1936. — 18 травня. — С. 2.
5. Голубець М. Виставка українського килиму // Діло. — 1930. — 14 березня.
6. Голубець М. Відродження українського килиму // Неділя. — 1930. — 16 березня. — С. 4–5.
7. Голубець М. Відродження українського килиму // Перша виставка килимів і вишивок, 7–16 березня 1930 р. — Львів, 1930. — С. 3–15.
8. Голубець М. Мистецький килим перемагає тандиту: (З приводу цьогогорічної виставки «Гуцульського мистецтва») // Діло. — 1936. — 29 травня.
9. Голубець М. Український килим: Друга виставка: [Каталог]. — Львів: Друк. НТШ, 1936. — 16 с.
10. Домашевський М. Історія Гуцульщини. Т. 6. — Львів : Логос, 2001. — 676 с. — ISBN 966-7379-01-9.
11. Жук А. К. Український радянський килим. — К.: Наукова думка, 1973 — 168 с.
12. Запаско Я. Українське народне килимарство. — К. : Мистецтво, 1973. — 112 с.
13. Історія української культури [Текст] / За заг. ред. І. Крип'якевича. — К. : Либідь, 1999. — 656 с. — ISBN 966-06-0126-3.
14. Килими «Гуцульського Мистецтва»: На маргінесі виставки українського промислу // Неділя. — 1933. — 28 травня. — С. 7–8.
15. Клапчук В. М. Гуцульщина та гуцули : економіка і народні промисли (друга половина XIX-перша третина XX ст.) / В. М. Клапчук; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів; Івано-Франківськ : Фоліант, 2009. — 507 с. — ISBN 9789662988161.
16. Марко Вільшина. Побідний похід українського килиму // Неділя. — 1933. — 6 січня. — С. 4.
17. Новицька О. Р. Українське народне мистецтво 1920–1980-х рр.: інтерпретація, оцінка, спростування: Автореф. дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.06 / Львівська академія мистецтв. — Л., 2003. — 20 с.
18. Пелітейко І. Феномен «Гуцульського Мистецтва» // Літературно-мистецький альманах «Алкос». — 2005. — № 2–3. — С. 127–137.
19. Пецанський В. Давні килими України. — Львів, 1925. — 14 с.
20. Szuman S. Dawne kilimy w Polsce i na Ukrainie. — Poznan, 1929. — 150 s.

Цымбала О. С.

ГУЦУЛЬСКИЙ КОВЕР: ИСТОРИЧЕСКАЯ РЕТРОСПЕКТИВА

В статье очерчено историю и этапы эволюции украинского ковра. Проанализированы научные исследования, посвященные характеристике формы и техники изготовления ковра, основным эпицентрам распространения этого промысла на украинских землях, путем возрождения давних традиций ковровщиков на грани XIX–XX веков. Выделена деятельность союза «Гуцульское Искусство», который занял особенное место в деле ренессанса и популяризации правдивого украинского ковра.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, ткачество, ковроделие, ковер, покрывало, «Гуцульское Искусство».

Tymbala O. S.

THE HUTSUL CARPET: HISTORICAL RETROSPECTIVE VIEW

The article describes the history and milestones of Ukrainian carpet. The studies dedicated to the characteristic of shape and carpet manufacturing technique, the main epicenters of the present expansion of this craft on Ukrainian lands, ways of revival of ancient carpet-making traditions on the edge of the nineteenth and twentieth centuries are analyzed. Activity of the union «Hutsul Art», which has occupied a special place in the cause of the renaissance and the promotion of true Ukrainian carpet is distinguished too.

Key words: arts and crafts, weaving, carpet-making, carpet wool, «Hutsul Art».

Озимок Г. В., Константюк О., Нізельський А.
Львівський інститут економіки і туризму

ВИРОБИ З КЕРАМІКИ В ЕТНОТУРИЗМІ КРАЇ

Львівщина серед інших областей України відзначається різноманітністю природних умов та багатством ресурсів, що є важливим для розвитку туризму і є привабливим регіоном для різних категорій туристів.

Ключеві слова: культура, етнотуризм, кераміка, глина, гончарство, розпис, осередок, виробы, посуд.

Культура є одним з найбільш складних наукових понять і в той же час одним з найживаніших у повсякденній практиці термінів. Одним з видів культури, який характеризується певною організацією духовної, соціальної та матеріальної життєдіяльності і світосприйняття, в основу якої покладено звичаї, традиції, норми та цінності, притаманні даному етносу, є етнічна культура. Культура як суттєва ознака кожного етносу, спосіб його буття, закладається в ході етногенезу.

Традиція в культурі є зв'язком минулого з сучасним, результатом акумуляції, селекції і просторово-часової передачі життєвого досвіду від минулих поколінь, в правилах поведінки, звичаях, ритуалах тощо. Українська нація є достатньо консолідованою і традиційна українська культура становить значну складову національного туристичного продукту на ринку міжнародного туризму.

Індустрія етнотуризму в Україні розвивається в умовах жорсткої конкурентної боротьби як на внутрішньому, так і на зовнішньому туристичному ринку. Однією із складових даного виду туризму в західному регіоні України є виробы з глини. З давніх-давен, глиняна річ, виготовлялась із дотриманням ритуалів, набуваючи сакрального змісту, уподібнюючись світовим символам та образу самого майстра. У такому контексті гончарство виступало не просто ремеслом, а священним актом творчості, своєрідним «божим одкровенням» людству.